

2.1 Виробнича програма підприємства

Виробнича програма підприємства є основним планом виробництва та реалізації продукції, а також основним розділом плану господарсько-фінансової діяльності підприємства (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Основні складові виробничої програми

В основу планування виробничої програми покладена система показників обсягу виробництва, яка включає натуральні і вартісні показники.

Натуральними показниками виробничої програми є обсяг продукції в натуральних одиницях за номенклатурою й асортиментом.

Номенклатура – це перелік назв окремих видів продукції.

Асортимент – це різновидність виробів у межах даної номенклатури.

Натуральні показники, зазвичай, представляються у фізичних

одиницях виміру (метри, штуки, тони і т.д.).

Значення натуральних показників виробничої програми в умовах ринку зростає, оскільки саме вони дають можливість оцінити ступінь задоволення потреб споживачів у певних товарах з урахуванням якісної характеристики товарів.

На основі виробничої програми в натуральному виразі визначають *вартісні показники*: товарну, валову продукцію у порівнюваних цінах, товарну і реалізовану продукцію у діючих цінах підприємства.

Отже, *обсяг виробництва продукції в натуральних вимірниках* встановлюють на основі обсягу поставок:

$$OB = OP - Z_{\text{п}} + Z_{\text{к}}, \quad (2.1)$$

де ОП – обсяг поставок у натуральних одиницях;

$Z_{\text{п}}$ – запаси продукції на складі на початок планового року у натуральних одиницях;

$Z_{\text{к}}$ – запаси продукції на складі на кінець планового року у натуральних одиницях.

Вартісними показниками виробничої програми є обсяги товарної, валової, реалізованої, чистої, умовно-чистої продукції, валового і внутрішньозаводського обороту, обсяг незавершеного виробництва (табл. 2.1).

Товарна продукція оцінюється в діючих оптових цінах, по собівартості, в натуральних показниках, у трудових показниках (для внутрізаводського планування).

Валовий оборот підприємства – це обсяг валової продукції незалежно від того, де вона буде використана.

Внутрішньозаводський оборот – це та кількість продукції підприємства, яка використовується всередині його для подальшої переробки.

Незавершене виробництво – це продукція, яка перебуває на різних проміжних стадіях виробничого циклу. Вона включає надходження матеріалів зі складу в цех та їх перебування у виробничому процесі до моменту здачі виробів на склад готової продукції.

Таблиця 2.1

Вартісні показники виробничої програми

№	Назва	Формула	Пояснення
1	Товарна продукція	$ТП = ГП + Н + П_{п.х} + T_{н.с} + P_{к.б} + П_{д.г} + P_{с.к}$	Н – напівфабрикати, які поставляються на сторону; $P_{п.х}$ – послуги промислового характеру; $T_{н.с}$ – товари народного споживання; $P_{к.б}$ – роботи з капітального будівництва, які виконуються власниками; $P_{д.г}$ – продукція допоміжних господарств; $P_{с.к}$ – середні та капітальні ремонти
2	Валова продукція	$ВП = ТП - (НЗВ_{п} - НЗВ_{к}) - (I_{п} - I_{к})$	де $НЗВ_{п}$ – вартість залишків незавершеного виробництва на початок планового періоду; $НЗВ_{к}$ – вартість залишків незавершеного виробництва на кінець планового періоду; $I_{п}$ – вартість інструменту для власних потреб на початок планового періоду; $I_{к}$ – вартість інструменту для власних потреб на кінець планового періоду
3	Валова продукція	$ВП = ВО - ВЗО,$	де ВО – валовий оборот підприємства; ВЗО – внутрішньозаводський оборот підприємства
4	Показник незаверш. виробництва у вартісному виразі	$НЗВ = \frac{K_{в} \cdot C \cdot T_{ц} \cdot K_{н.в}}{D}$ $K_{н.в} = \frac{M + 0,5 \cdot C}{C},$	де $K_{в}$ – кількість виробів; C – собівартість одного виробу; $T_{ц}$ – тривалість циклу виготовлення одного виробу; D – кількість робочих днів у розрахунковому періоді; $K_{н.в}$ – коефіцієнт наростання витрат при виготовленні виробу, M – сума матеріальних витрат на виробництво одного виробу; C – собівартість одиниці виробу без матеріальних витрат
5	Обсяг реалізованої продукції	$РП = ТП + (Зл_{п} - Зл_{к}) + (ВЗл_{п} - ЗЗл_{к})$	де $Зл_{п}$ – залишки нереалізованої продукції на початок планового періоду; $Зл_{к}$ – залишки нереалізованої продукції на кінець планового періоду; $ВЗл_{п}$ – залишки продукції відвантаженої, за яку термін оплати не настав на початок планового року; $ЗЗл_{к}$ – залишки продукції на відповідальному зберіганні у покупців на кінець планового року.
6	Обсяг чистої продукції	$ЧП = ТП - (M_{в} + A)$	де $M_{в}$ – матеріальні витрати на виробництво продукції; A – сума амортизаційних відрахувань за відповідний період

Обсяг *реалізованої продукції* з урахуванням виконання плану поставок розраховують, як вартість реалізованої продукції за вирахуванням вартості недопоставленої продукції.

Отже, *чиста продукція* – це вартість, створена на підприємстві, або додана вартість. Чиста продукція може бути обчислена як сума основної та додаткової заробітної плати підприємства з відрахуваннями на соціальні заходи і прибутку.

Аналіз виробничої програми проводиться за динамікою обсягу випуску продукції, за номенклатурою й асортиментом, ритмічністю роботи підприємства, якістю продукції, резервах росту виробництва. Виробнича програма повинна формуватися з урахуванням ресурсів підприємства й одержання найкращих результатів, тобто бути оптимальною.

Таким чином, *оптимальна виробнича програма* – це програма, яка відповідає структурі ресурсів підприємства та забезпечує найкращі результати його діяльності за прийнятим критерієм.

Оптимізація виробничої програми проводиться з метою: визначення максимально можливого обсягу виробництва продукції; визначення економічної межі нарощування виробництва; планування оптимальної структури номенклатури продукції.